
1714
EL SETGE DE
BARCELONA
GUILLEM H. PONGILUPPI
F. XAVIER HERNÀNDEZ CARDONA
Angle Editorial

LA GRAN BRETANYA OPTA PER LA PAU

A partir del 1711 els anglesos afluixen. La guerra els havia suposat una gran despesa econòmica i humana, i de fet havien perdut dos exèrcits sencers, un a Almansa i l'altre a Brihuega. El partit conservador, els *tories*, que són partidaris de la pau, arriben al poder. Els dirigents anglesos entenen que mai podran situar Carles a Madrid i que, per tant, cal buscar la fi dels enfrontaments. Les converses diplomàtiques se succeeixen, i els nous governants anglesos, malgrat l'opinió pública, obliden els compromisos respecte a Catalunya. Al seu torn, el pacifisme anglès fa que Holanda i Portugal refredin la seva bel·ligerància. Carles intenta continuar la guerra en solitari, però les seves tropes són severament derrotades a Denain el juliol del 1712.

La pau d'Utrecht

El 1713 la gran guerra decau: els contendents estan esgotats i no hi ha una sortida clara; l'enfrontament acaba en taules. Comencen llavors les converses de pau. Els tractats d'Utrecht (1713) i els que se succeeixen (Rastatt, Baden, 1714) remodelen de manera important les fronteres europees. Lluís XIV renuncia a la unificació de les corones de França i Espanya, i Nàpols, Milà, Sardenya i els Països Baixos espanyols resten en mans d'Àustria; Sicília passa a Savoia; les fortaleses de Bèlgica, a Holanda, i Gibraltar, Menorca i alguns enclavaments nord-americans, a la Gran Bretanya, que obté, endemés, posicions d'avantatge en el comerç amb les colònies espanyoles d'Amèrica. Tot i la posició d'Àustria, que no reconeix el tractat, Catalunya, que continua alçada en armes, és abandonada i lliurada a Felip V, que no amaga la seva intenció d'abolir les Constitucions catalanes. Al seu torn, Carles no renuncia mai als drets hispànics i explicita el seu suport als catalans.

RES NO S'HAVIA ACABAT

A finals de juny del 1713 l'exèrcit imperial preparava l'evacuació de les seves tropes en vaixells britànics. Els dirigents catalans van entendre que les principals fortificacions serien entregades als borbònics. D'altra banda, dels acords d'Utrecht se'n desprenia que Felip V aboliria les Constitucions i posaria fi a l'Estat català. Per discutir la complexa situació i prendre decisions, la Generalitat va convocar per al 30 de juny del 1713 la Junta de Braços, equivalent a una reunió de Corts però sense la presència del rei. En les primeres sessions el braç eclesiàstic i el militar (la noblesa) van optar per la submissió a Felip V, però el braç reial (les ciutats) es va decantar per la resistència, i això va fer que el braç militar rectifiqués la seva posició. El dia 5 de juliol la Junta decidia mantenir l'obediència a l'emperador i continuar la guerra en defensa de les Constitucions. Una Junta de trenta-sis representants dels braços, la Trenta-sisena, va assumir les funcions de govern i l'organització de la resistència.

Ban de Guerra a Ultrança, 1713

- ...tots els naturals i habitants del present Principat tinguin, reputin i tractin per Enemics tots els súbdits i vassalls tant del sobredit Duc d'Anjou... -

ARA OJATS TOTS GENERALMENT

Es fa saber, de part de l'Excel·lentíssim i Fidelíssim Consistori, dels Excel·lentíssims i Fidelíssims Diputats i Oïdors de Comptes de l'Excel·lentíssim i Fidelíssim Principat de Catalunya, seguint la resolució deliberada pels Excel·lentíssims i Fidelíssims Braços Generals, el dia 6 del corrent mes i any, pel present Pregó i Edicte que:

L'Excel·lentíssim i Fidelíssim Principat de Catalunya, convocat en Braços Generals el sobredit any i dia, ha deliberat continuar la guerra en nom de la Sacra Cesària Catòlica Reial Majestat l'Emperador, i Rei nostre Senyor (Déu lo guardi), per mantenir-se vassalls de la sobredita S.C.C.R.M. segons la llei establerta en Corts Generals celebrades en l'any 1706, i per a conservar les Lleis, Constitucions, Privilegis, Honors, Costums i Prerrogatives que el Sereníssim Duc d'Anjou ha derogat, volent que el present Principat de Catalunya s'entregui a discreció, i que els naturals i habitants no gaudeixin en endavant de més llei ni privilegi que el que al seu arbitri vulgui imposar-los.

Per tant, declaren que, del dia present en endavant, tots els naturals i habitants del present Principat tinguin, reputin i tractin per Enemics tots els súbdits i vassalls tant del sobredit Duc d'Anjou com els súbdits i vassalls de la Majestat del Rei de França, per quant aquest és aliat, ajuda i afavoreix els designis del sobredit Duc d'Anjou.

Per tant, es prohibeix, sota les penes establertes pel crim de Lesa Majestat, que del dia present en endavant, ningú s'atreveixi a tenir comunicació ni tracte, ni per escrit ni de qualsevol altra manera, amb els dits vassalls i súbdits, si no volen ser tractats com a vassalls inobedients de l'Emperador, i Rei nostre Senyor, i Enemics de la Pàtria.

Perquè les dites coses siguin a tots notòries, manen els Excel·lentíssims i Fidelíssims Senyors Diputats es faci i es publiqui el present Ban i Pregó en els llocs acostumats de la present Ciutat i a totes les altres parts on convingui i sigui menester.

DESPERTADOR
DE
CATHALVNYA,
PER
DESTERRO
DE LA IGNORANCIA,
ANTIDOTO
CONTRA LA MALICIA,
FOMENT
A LA PACIENCIA,
Y REMEY
A LA PVSILLANIMITAT,
EN PVBLICH MANIFEST
LAS LLEYS, Y PRIVILEGIS DE CATHALVNYA,
RAFEL FIGVERÓ de Cornuti,
Any 1713.

El ban de guerra

A les sis del matí del dia 9 de juliol va començar la promulgació del ban de guerra. Als llocs acostumats de Barcelona i amb tot el cerimonial propi del moment es va procedir a la lectura del ban, que anunciava que Catalunya continuava lleial a Carles III i en estat de guerra contra Felip V.

III
L'exèrcit de Catalunya

La majoria d'unitats catalanes van evacuar el país amb l'exèrcit del virrei Starhemberg. En el moment de decidir la resistència tan sols restaven a Catalunya algunes companyies dels regiments d'infanteria de la Diputació (Generalitat) i de la Ciutat (Barcelona), i també un parell de regiments de fusellers de muntanya que no s'havien dissolt (Moliner i Rau, i Amill). De cavalleria hi havia alguns efectius del regiment Nebot. Aquestes escasses tropes no podien suportar la resistència, de manera que calia organitzar unes forces armades poderoses. Per endegar el procés Antoni de Villarroel i Peláez va ser nomenat cap suprem de l'exèrcit català, probablement el 10 de juliol del 1713. Amb gran rapidesa, Villarroel va començar a formar unitats professionals d'infanteria, cavalleria i fusellers de muntanya que compondrien el nucli dur del seu exèrcit. També va reordenar la Coronela, la milícia de Barcelona, i va encarregat al general Basset l'organització de l'artilleria. En poques setmanes les unitats es van anar formant, equipant i uniformant, i aviat Catalunya va tenir un exèrcit modern i organitzat que va ser capaç d'aguantar la guerra dels Catalans (1713-1714) amb eficàcia i èxit.

LA INFANTERIA

La infanteria era la columna vertebral dels exèrcits del segle XVIII. S'organitzava en regiments de fins a mil combatents dividits en deu o onze companyies de fins a cent soldats, una de les quals era de magraners i la resta de fusellers. La infanteria catalana combatia desplegada en tres rengles, per optimitzar la capacitat de foc dels combatents. Els magraners eren els soldats de xoc, i a banda de disparar amb el fusell llançaven bombes de mà, les anomenades magranes. La infanteria anava uniformada, i la seva peça més important, estiu i hivern, era la casaca. El color de fons de la casaca i el color de la divisa, present a punys, colls i folre, definia els colors del regiment. L'estiu del 1713 els catalans van mobilitzar cinc regiments d'infanteria —Immaculada Concepció, Mare de Déu del Roser, Santa Eulàlia, Sant Narcís i Mare de Déu dels Desemparats (format majoritàriament per valencians)—, que es van sumar als dos que ja existien —Diputació i Ciutat— i al regiment Busquets i Mitjans, que es va formar a la Catalunya interior.

Antoni Villarroel

Cap suprem de l'exèrcit català amb el grau de general i mariscal. També era coronel del regiment Immaculada Concepció. Era un militar altament qualificat i l'artífex de la resistència militar de Barcelona durant el setge de 1713-1714.

Soldats del regiment de la Diputació

1. Sergent amb pica
2. Fuseller
3. Magraner o granader
4. Tambor
5. Alferes abanderat

Fusell

Fusell anglès amb pany Dog Lock, àmpliament utilitzant durant la guerra de Successió.

Regiments d'infanteria catalans

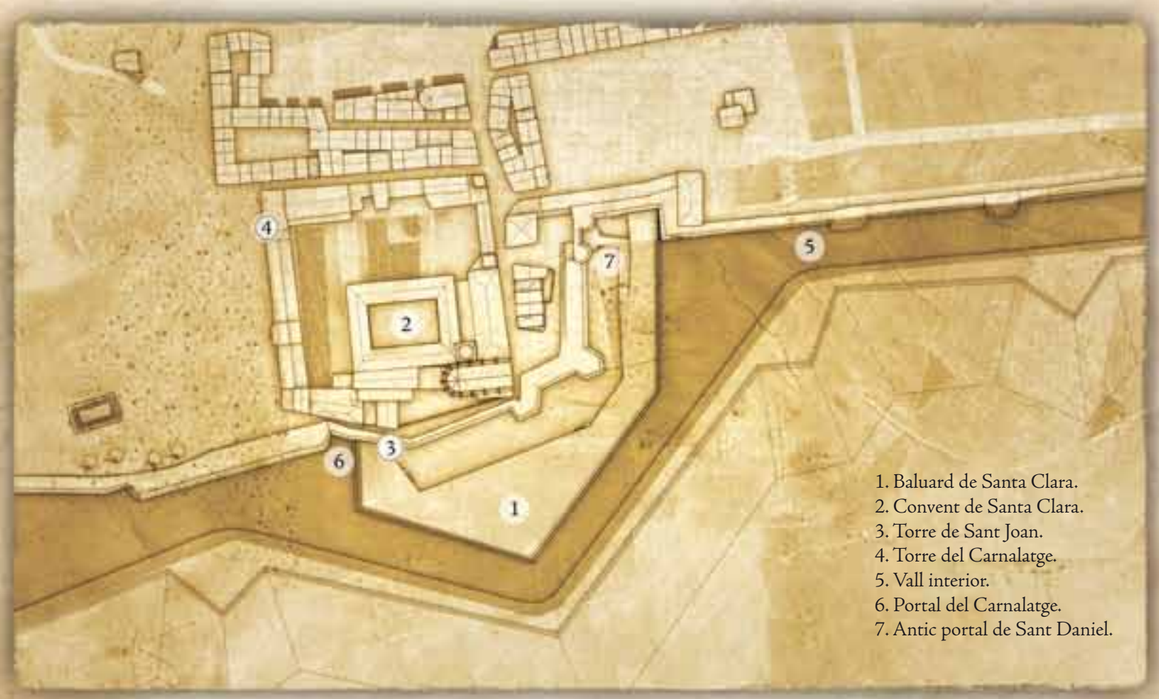
1. Sant Narcís
2. Santa Eulàlia
3. Diputació
4. Immaculada Concepció
5. Mare de Déu dels Desemparats
6. Ciutat
7. Mare de Déu del Roser

BALUARD DE SANTA CLARA

Era un dels baluards més irregulars i febles de la muralla. S'adaptava als colzes de la muralla que en el seu dia havia provocat el convent de Santa Clara, una enorme mola que ocupava tota l'esquena del baluard i que com una mena de fortalesa posterior el complementava. L'antic portal medieval de Sant Daniel servia ara com a gola del baluard i permetia l'accés a la plataforma de combat. Un vall prou ampli separava la plataforma del baluard de les muralles medievals. La majoria de torres medievals de la muralla d'aquest sector van ser arranades amb excepció de la torre de Sant Joan, de gran alçada, i de la torre del Carnalatge, ubicada ara a l'interior de la ciutat sobre una resta del colze de l'antiga muralla medieval. En començar el setge de 1713-1714 sembla que el baluard de Santa Clara estava en molt mal estat, i que al dèficit de construcció, amb pedra escassa i un escreix de terra, s'hi sumava el fet que els valls interiors i exteriors estaven desdibuixats. Tanmateix, com que estava situat vora al nivell del mar era molt difícil d'atacar mitjançant l'excavació de mines. De Santa Clara arrencava una llarguíssima muralla de gairebé tres-cents metres fins al baluard de Portal Nou. En principi el vall que s'obria davant d'aquesta muralla es podia batre des dels dos baluards, però certament la distància feia difícil assolir una cobertura artillera òptima.

1. Baluard de Santa Clara.
2. Convent de Santa Clara.
3. Torre de Sant Joan.
4. Torre del Carnalatge.
5. Vall interior.
6. Portal del Carnalatge.
7. Antic portal de Sant Daniel.

UNA NIT DE PÓLVORA I SANG

Berwick va decidir atacar de seguida, la nit següent, i ara no podia fallar res, perquè el seu prestigi estava en joc. Va ordenar als minadors que preparessin una nova voladura al Portal Nou i va començar a planificar un atac massiu centrat en Santa Clara. Uns 8.200 soldats d'experimentats regiments francesos amb el suport de 6.000 combatents més a les trinxeres immediates protagonitzarien l'atac. A les deu de la nit del 13 d'agost un grup de sapadors amb plastrons i piques es van enfilar per les runes i van provar d'empènyer les arneres i feixines que els catalans havien col·locat per refer els parapets. Tot seguit se'ls van afegir dotze companyies de granaders, seguits d'altres forces. Els catalans havien construït barricades damunt el terraplè del baluard que van ser escenari de duríssims combats amb trets de fusell i granades. Els francesos es van emparar de les primeres barricades, però els catalans en van improvisar de noves a l'esquena del baluard. Durant tota la nit els catalans van llançar contraatacs terribles amb les forces dels seus millors regiments i amb milicians de la Coronela, però tot va ser inútil: els francesos es van mantenir ferms sobre la zona del baluard conquerida. Els catalans van tenir centenars de baixes. Els trets, les explosions de les granades i els incendis de munició van convertir la superfície del baluard en un infern.

L'HEROICA CORONELA

Els catalans van atacar amb fúria i van escombrar l'elit de l'exèrcit espanyol: els batallons dels regiments de les Guàrdies Valones i les Guàrdies Espanyoles. L'atac va continuar, va passar de llarg Sant Pere i va arribar a la gola del baluard de Portal Nou. Llavors els borbònics hi van abocar reforços que van aturar els catalans. Tanmateix, la pugna va continuar i els catalans van avançar i retrocedir diferents vegades. Casanova va ser ferit en una cama i el general Bellver va assumir el comandament. A dos quarts de nou del matí el contraatac es va acabar i els catalans es van retirar a les posicions segures de la muralla de Jonqueres, on va quedar plantada la bandera de Santa Eulàlia. Els contraatacs catalans havien fracassat, però havien deixat una petjada de terror en l'astorat enemic, que havia tingut un gran nombre de baixes. La lluita, però, continuava encesa: la pugna pel convent de sant Agustí i pel monestir de Sant Pere va ser sanguinària, i va comportar centenars de baixes de tots dos bàndols. Cap a les tres de la tarda, tant els uns com els altres estaven esgotats.